

PREZIDENTKA

1/ ZÁKLADNÍ INFORMACE PRO UČITELE

1.1 JAK PRACOVAT S TÍMTO MATERIÁLEM

Ve spolupráci s Aeroškolou jsme pro vás připravili prohlubující informace o dokumentárním filmu *Prezidentka* a jeho tvůrcích. Najdete zde především návrhy aktivit a náměty k diskuzím. Budeme rádi, pokud Vám materiál poslouží jako inspirační podklad a zdroj informací pro výuku. Doporučujeme si přečíst následující text ještě před zhlédnutím filmu, abyste věděli, co od filmu můžete očekávat a jak na něj žáky připravit. Zpracovaná témata můžete rozvíjet již před samotným zhlédnutím filmu. V závěru najdete také postup, jak si objednat film pro případnou školní projekci. *Prezidentka* je bez věkového omezení. Film zaujme a mohou k němu rozvinout debatu žáci gymnázií.

Dokumentární film sleduje první slovenskou prezidentku Zuzanu Čaputovou během celého jejího funkčního období. Ve vybraných událostech autoři dokumentu ukazují její prezidentské konání na veřejnosti i v zákulisí. Můžeme si tak udělat obrázek o jedné z nejvýraznějších politických postav současného Slovenska. Součástí metodického materiálu jsou i pracovní listy. Většina z nich slouží pro samostatnou práci. Doporučujeme však tento materiál reflektovat ve společné diskuzi.

1.2 OBLASTI VÝUKY TÝKAJÍCÍ SE TOHOTO FILMU

V rámci gymnaziálního vzdělávání může film pomoci prozkoumat a otevřít následující témata RVP G, o něž se budou opírat jednotlivé úkoly níže.

Film se nejvíce dotýká oblasti *Člověk a společnost*, a to ve vzdělávacím obsahu *Občan ve státě*. Z tohoto obsahu lze vybrat tyto očekávané výstupy:

- objasní, proč je státní moc v ČR rozdělena na tři nezávislé složky, rozlišuje a porovnává funkce a úkoly orgánů státní moci ČR
- vyloží podstatu demokracie, odliší ji od nedemokratických forem řízení sociálních skupin a státu, porovná postavení občana v demokratickém a totalitním státě
- obhajuje svá lidská práva, respektuje lidská práva druhých lidí a uvážlivě vystupuje proti jejich porušování.

Dále jsme pak vybrali téma *emoce*, které se svým charakterem týká vzdělávací oblasti *Výchova ke zdraví*, a to konkrétně obsahu *Změny v životě člověka jejich reflexe*. Z tohoto obsahu lze vybrat tyto očekávané výstupy:

- orientuje se ve své osobnosti, emocích a potřebách.

V části o *dělbě moci* se tento materiál dotýká i průřezového tématu *Mediální výchova*, a to konkrétně tohoto okruhu:

- vnější vlivy na chování médií: institucionální (mediální legislativa), regulace, neformální (nátlak, lobbying, vlivové agentury, public relations apod.).

2/ ZÁKLADNÍ INFORMACE O FILMU A AUTORECH

2.1 O FILMU

Pět let se možná nezdá jako dlouhá doba, ale za ten čas se Slovensko snažilo vzpamatovat z vraždy Jána Kuciaka, svět prošel pandemií a začala válka na Ukrajině. A právě v těchto pěti letech byla hlavou Slovenska Zuzana Čaputová. Dokumentární film ukazuje, jak tyto situace, ale i mnohé jiné, řešila Zuzana Čaputová v roli prezidentky. Mimo rovinu pracovní, a tedy politickou, se dokument soustředí také na zachycení jejích osobních a subjektivních prožitků. Máme možnost sledovat zповědi o jejím osobním životě, který běží stejně neúprosně jako ten pracovní.

2.2 AUTOŘI

režie:	Marek Šulík
producent:	Ivo Andrlé, Barbara Janišová Feglová, Anna Lísalová
scénář:	Marek Šulík
kamera:	Marek Šulík, Marek Moučka, Martin Jurči
střih:	Jana Vlčková, Marek Šulík
hudba:	Eva Sajánová, Martin Lauer
sound design:	Daniel Němec

Marek Šulík (*1974, Žilina) je slovenský dokumentarista, filmový střiháč a pedagog. V roce 1997 dokončil studium dokumentárního filmu na Fakultě výtvarných umění VŠMU v Bratislavě pod vedením Dušana Hanáka. V roce 2005 byl za svou činnost v oblasti filmu oceněn cenou Zentiva pro mladého filmaře na Mezinárodním filmovém festivalu FEBIOFEST. Během své kariéry spolupracoval s mnoha neziskovými organizacemi. Ve své tvorbě se zaměřuje především na sociální dokumenty a práci s rodinnými archivy. Kromě režie se specializuje na střih a vyučuje dokumentární tvorbu na VŠMU.

3/ HLAVNÍ TÉMATA FILMU A INSPIRACE PRO VÝUKU A METODICKOU PODPORU

3.1 PROTAGONISTÉ A VÝZNAM VYBRANÝCH UDÁLOSTÍ VE FILMU

KDO JE ZUZANA ČAPUTOVÁ?

Zuzana Čaputová vystudovala právo na Univerzitě Komenského v Bratislavě. Před vstupem do vrcholné politiky pracovala jako právnička a občanská aktivistka. Proslavila se svou dlouholetou účastí v ekologic

kých kauzách – například v boji proti skládce ve městě Pezinok, což jí v roce 2016 vyneslo ocenění Goldman Environmental Prize přezdívané "ekologická Nobelova cena". Díky tomu se dostala do sporu s kontroverzním podnikatelem Mariánem Kočnerem, zástupcem firmy, která chtěla novou skládku v Pezinku založit. Kočner byl shodou okolností několik let poté obviněn z úkladné vraždy investigativního novináře Jána Kuciaka. ([zdroj](#))

Do politiky Zuzana Čaputová vstoupila v roce 2017, kdy se stala místopředsedkyní nové progresivní liberální strany Progresívne Slovensko (PS). Přestože byla v politice relativně nová, rychle si získala širokou podporu díky své důvěryhodnosti, otevřenosti a důrazu na spravedlnost a transparentnost. V roce 2019 oznámila svou kandidaturu na prezidentku Slovenska. Kampaň vedla s důrazem na boj proti korupci, podporu právního státu, ochranu životního prostředí a nutnost transparentnosti v politice. Sloganem její kampaně bylo „Postavme se zlu,“ což odráželo snahu čelit rozšířené korupci a politickým skandálům, které ovlivňovaly slovenskou politiku od počátku 90. let. Ve volbách se Zuzana Čaputová stala favoritkou díky své schopnosti oslovit nejen liberální voliče, ale také lidi, kteří byli zklamáni tradičními politickými stranami. Čaputová byla prezentována jako symbol změny, transparentnosti a politické kultury bez korupce. ([zdroj](#))

Zuzana Čaputová je zároveň matkou dvou dětí a svou rolí matky se během kampaně ani po zvolení do čela státu nikdy netajila a vždy kladla silný důraz na skutečnost, že je především matkou a až poté prezidentkou.

Navzdory historicky nízké volební účasti ve druhém kole prezidentských voleb získala Čaputová rychle důvěru občanů a stala se jednou z nejdůvěryhodnějších osobností slovenské politické scény. Její přístup v prezidentské funkci, zejména její kritika Číny za porušování lidských práv a Maďarska za odklon od politiky Evropské unie, ji zviditelnil nejen doma, ale i v zahraničí. Svými pevnými postoji plnila roli morální a zahraničně politické kotvy v dobách rozbourené vnitrostátní politiky, kdy se během jejího mandátu na Slovensku vystřídalo pět vlád. Od roku 2023 působila jako názorový protipól k vládnoucí straně SMER-SD Roberta Fica.

V úřadu prezidentky Slovenské republiky působila pět let, od 15. června 2019 do 15. června 2024, a stala se tak ve svých 45 letech nejen první ženou v této funkci, ale také nejmladší představitelkou této ústavní funkce v historii Slovenska. Na konci svého mandátu oznámila, že jej již nebude obhajovat. Odchod Zuzany Čaputové z funkce prezidentky byl doprovázen rozpolcenými emocemi na straně slovenské veřejnosti.

KDO JE ROBERT FICO?

Robert Fico je slovenský politik a právník. Je zakladatelem a od roku 1999 nepřetržitě lídrem politické strany SMER – sociálna demokracia. Od roku 2023 vykonává již počtvrté funkci předsedy slovenské vlády.

Od roku 1986 do roku 1994 pracoval na slovenském Ministerstvu spravedlnosti. Od roku 1994 zastupoval Slovensko před Evropskou komisí pro lidská práva a následně před Evropským soudem pro lidská práva.

V roce 1987 vstoupil do Komunistické strany Slovenska (KSS), která se po roce 1989 transformovala do Strany demokratické levice (SDL), v níž Robert Fico zůstal až do roku 1999, kdy založil vlastní stranu SMER. Postupně se Ficovi podařilo sjednotit Slovenskou levici a v roce 2005 SMER integroval i původní SDL. ([zdroj](#))

Přestože podpořil vstup Slovenska do Evropské unie (2004) a později také zavedení eura (2009), postupně začal používat výrazně populistickou a národoveckou rétoriku a oslovovat voliče nespokojené s reformami a globalizací. Během pandemie covidu-19 bagatelizoval její hrozby a podílel se na šíření dezinformací. Jeho politické působení je spojováno s řadou korupčních afér.

Současná Ficova vláda podniká řadu legislativních změn, které ovšem do jisté míry odporují liberálnímu vývoji země a hrozí narušením demokratických principů fungování právního státu ([zdroj](#)) – např. zrušení rozhlasu ([zdroj](#)) a tedy hrozba pro svobodná média, odvolávání ředitelů národního divadla a galerie ([zdroj](#)). Evropská komise ve své zprávě o stavu právního státu v členských zemích EU konstatovala, že jen v Maďarsku a na Slovensku přetrvávají významné problémy ohrožující boj proti korupci, nezávislost médií a fungování občanské společnosti. ([zdroj](#)) Rétorika některých vládních činitelů je národovecká a konzervativní (např.: Šimkovičová ([zdroj](#)), otázka LGBTQ ([zdroj](#))). Lidé kolem Fica i on sám útočí nejen na představitele opozice, ale také na Zuzanu Čaputovou ([zdroj](#)), představitele moci soudní, funkcionáře kulturních institucí (viz výše) či novináře ([zdroj](#), [zdroj](#)). Směřování Ficovy vlády je tak často přirovnáváno k maďarskému modelu Viktora Orbána. Ve spojitosti s právě tímto přirovnáním byl z TV Markíza vyhozen moderátor Kovačič, což vyvolalo nevoli opozice i slovenské veřejnosti. ([zdroj](#))

KDO BYLI JÁN KUCIAK A MARTINA KUŠNÍROVÁ?

Ján Kuciak byl velice nadějný slovenský investigativní novinář. Pracoval pro zpravodajský portál Aktuality.sk. Ve své práci se zaměřoval na korupční kauzy, daňové

podvody a napojení podnikatelů na politiky. V únoru 2018 byl ve svých 27 letech společně se svou snoubenkou Martinou Kušnírovou násilně zavražděn. Stalo se tak v době mandátu prezidenta Andreje Kisky a v době třetí vlády Roberta Fica, který byl následnými událostmi v březnu 2018 dohnán k demisi (ačkoli zůstal předsedou strany SMER-SD a nadále ovlivňoval politiku z pozadí). Vyšetřování vraždy probíhalo i v době prezidentského mandátu Zuzany Čaputové.

Poslední kauza, na které Ján Kuciak pracoval, odkrývala aktivity slovenské buňky italské mafie Ndrangheta, do nichž bylo zapleteno i několik slovenských podnikatelů s přímými vazbami na téhož času vládnoucí politiky. Okolnosti úmrtí investigativního novináře a jeho snoubenky ihned vyvolaly velké nepokoje u široké i novinářské veřejnosti. Demonstrovalo se nejen na Slovensku, ale i v zahraničí. U slovenské veřejnosti došlo k výraznému nárůstu poptávky po slušnosti, transparentnosti, spravedlnosti a změně zkorumpovaného systému. Vznikla mezinárodní iniciativa za boj o svobodu slova #allforjan, jejíž sloganem je „Nemôžete zabiť pravdu. Budeme pokračovať!“ Iniciativa také uděluje cenu pro investigativní novináře s velkým společenským přesahem #AllForJan Award.

Vyšetřování ukázalo, že za objednávkou vraždy stál podnikatel Marián Kočner (výše zmíněný v souvislosti s kauzou skládky v Pezinku), na kterého Kuciak ve svých článcích opakovaně poukazoval. Kočner byl známý svými vazbami na vládnoucí politiky a byl často spojován s korupčními praktikami. Kuciak pracoval na článku, který měl odhalit Kočnerovy nelegální aktivity, což bylo pravděpodobně motivem vraždy. Marián Kočner byl později z objednávky Kuciakovy vraždy obviněn. Dalšími klíčovými postavami případu byla zprostředkující zadavatelka vraždy Alena Zsuzsová a nájemný vrah Miroslav Marček. Soud Mariana Kočnera v roce 2023, navzdory návrhu prokuratury udělit Kočnerovi doživotí, viny zprostil. ([zdroj_1](#), [zdroj_2](#)) Kočner si momentálně odpykává trest za jinou trestnou činnost. Robert Fico dlouhodobě útočí na soudce zabývající se kauzami spojenými s jeho vládou, snaží se moc soudní diskreditovat a tvrdí, že pokud by byl proti Marianu Kočnerovi dostatek důkazů, jistě by byl za tento skutek odsouzen ([zdroj](#)). To vede k dlouhodobému nabourávání důvěry veřejnosti v moci soudní i výkonné.

PANDEMIE COVID-19

V březnu 2020 se objevil první případ nákazy covidem-19 na Slovensku. Stalo se tak necelých devět měsíců po nástupu Zuzany Čaputové do funkce prezidentky a během vlády strany SMER-SD v čele s Peterem Pellegrinem.

Toho po předčasných volbách v březnu 2020 vystřídal Igor Matovič z hnutí OBYČAJNÍ ĽUDIA. I když hlavním tématem vlády měl být boj s korupcí, veškerá pozornost se přesunula na boj s pandemií. Během čtvrté vlády Roberta Fica byla vytvořena funkce zplnomocněnce pro vyšetřování pandemie covidu-19. Do té byl jmenován Peter Kotlár, člen Slovenské národní strany (SNS), odpůrce očkování, konspirátor a šířitel dezinformací. Ve svých závěrečných doporučeních vládě ukončit očkování vakcínami mRNA a odmítnutí pandemické smlouvy Světové zdravotnické organizace. To vše bez argumentace podložené vědeckými poznatky ([zdroj](#)).

VÁLKA NA UKRAJINĚ

Dne 24. února 2022 došlo k napadení Ukrajiny Ruskem. Stalo se tak v době mandátu Zuzany Čaputové a během vlády premiéra Eduarda Hegera (Demokrati). Po pandemii covidu-19 tak přišla další rána pro slovenskou společnost. Zuzana Čaputová udržovala s Ukrajinou aktivní diplomatické vztahy. Poprvé ji navštívila již v září roku 2019. Během své druhé cesty v květnu 2022 měla proslov na podporu Ukrajiny v Parlamentu Ukrajiny a navštívila města přímo zasažená válkou. Svá svědectví tak dále šířila v diplomatických kruzích i u široké veřejnosti a podporu Ukrajině projevovala až do konce svého mandátu.

Slovenská společnost je v otázce války na Ukrajině rozpolcena. Nemalý podíl na tom má rétorika a jednání Roberta Fica. Jeho čtvrtá vláda zrušila vojenskou pomoc Ukrajině, zachovala pouze pomoc humanitární a komerční dodávky zbraní. I když přislíbil podporu v otázce vstupu Ukrajiny do EU, jasně deklaroval, že členství Ukrajiny v NATO nikdy nepodpoří. Dlouhodobě kritizuje sankce uvalené na Rusko a podílí se na šíření dezinformací ohledně války ([zdroj](#)). Nutno zmínit, že dle průzkumu Slovenské akademie věd z února 2024 Slováci ze všech obyvatel zemí V4 podléhají konspiračním a dezinformacím nejvíce ([zdroj](#)).

TERORISTICKÝ ÚTOK NA LGBTQ+ KAVÁRNU TEPLÁREŇ

V únoru 2022 došlo k zavraždění dvou mladých mužů v bratislavské LGBTQ+ kavárně a baru Tepláreň. Tepláreň je důležitým společenským a kulturním prostorem, ve kterém se setkávají členové LGBTQ+ komunity a lidé liberálního smýšlení. Během vyšetřování se potvrdilo, že šlo o homofobní motivovanou vraždu. Jak uvidíme také ve filmu, Zuzana Čaputová přijela osobně vyjádřit komunitě soustrast a podporu. Útok se stal symbolem narůstajících homofobních tendencí ve slovenské společnosti.

ČTVRTÁ FICOVA VLÁDA

V říjnu 2023 se již počtvrté stal slovenským premiérem Robert Fico. Návrat Roberta Fica k moci vzbudil řadu palčivých otázek o stavu slovenské společnosti – například jak je možné, že voliči dali opětovně příležitost politikům, jejichž působení je spojováno s vraždou Jána Kuciaka, a sice ani ne šest let od těchto událostí a celospolečenských protestů volajících po spravedlnosti a transparentnosti. Ficova vláda začala okamžitě podnikat řadu legislativních změn s cílem potlačení liberálního vývoje země a narušení demokratických principů právního státu.

První změny se týkaly trestního zákoníku. Došlo k snížení trestů za korupci a hospodářskou kriminalitu a ke zkrácení promlčecích lhůt trestných činů (tím se zajistila beztrestnost několika poslanců). Došlo ke zrušení elitní policejní organizace Národní kriminální agentury (NAKA), která vyšetřovala korupční kauzy a organizovanou trestnou činnost. Došlo ke zrušení speciální prokuratury pro korupci, která byla stíhaná.

Počátkem července 2024 došlo v důsledku legislativních změn k rozpuštění veřejnoprávních médií Rozhlas a televízia Slovenska (RTVS) a nahradila je Slovenská televízia a rozhlas (STVR). Zaniká tak veřejnoprávní statut tohoto média, ale také dochází ke kompletní personální obměně vedení rozhlasu a televize. Na soukromá média (např. TV Markíza, Deník N a další) vláda systematicky útočí a odmítá jim poskytovat rozhovory.

Rétorika vládních činitelů čtvrté Ficovy vlády je silně národovecká, konzervativní. Došlo k odvolání ředitelů předních kulturních institucí jako je Národní divadlo a Národní galerie.

Jak již bylo řečeno výše. Robert Fico veřejně podporuje vstup Ukrajiny do EU, ale kategoricky odmítá možnost jejího členství v NATO. Na evropské úrovni často hlasuje ve prospěch podpory Ukrajiny, ale před domácím publikem je jeho rétorika silně protiukrajinská. Ministr zahraničních věcí se opakovaně sešel s šéfem ruské diplomacie Sergejem Lavrovem, což bylo kritizováno řadou evropských lídrů.

V reakci na vládní kroky již vzniklo několik občanských iniciativ. Slovenská veřejnost například vybrala 4,5 milionu eur pro českou iniciativu nákupu munic pro Ukrajinu. Slováci se také složili na vznik nové internetové televize moderátora Michala Kovačiče, který byl donucen k odchodu z televize Markíza poté, co kritizoval „urbanizaci“ médií na Slovensku. ([zdroj1](#), [zdroj2](#))

3.2 TÉMA: TŘI NEBO ČTYŘI PILÍŘE DEMOKRACIE?

Slovy Zuzany Čaputové: „Společnost, ve které neexistuje důvěra ve spravedlnost, nemůže být demokratická.“ V této kapitole se budeme věnovat principům fungování demokracie a mechanismům, které přispívají k jejímu narušování.

Pro zdravé fungování demokratického státu je důležitá dělba moci. Bez ní by neexistovala důvěra občanů ve stát. Způsob dělení moci si každý demokratický stát definuje sám ve své ústavě. Základem každé demokracie jsou však vždy tři základní pilíře – moc zákonodárna, moc výkonná a moc soudní, které jsou na sobě nezávislé a mají možnost se kontrolovat. Tento systém se nazývá systémem brzd a protivah. Absence dělby moci, nebo její narušení, může vést k autokracii – tedy vládě jednoho člověka, strany nebo náboženství, což negativně ovlivňuje občanská práva a svobody.

Moc zákonodárna (tzv. legislativa) je na Slovensku reprezentována Národnou radou Slovenskej republiky, ta vydává a novelizuje zákony, schvaluje státní rozpočet a vystavuje vládě důvěru či nedůvěru. **Moc výkonná** (tzv. exekutiva) je reprezentována vládou, ta předkládá návrhy zákonů, vykonává zákony, vydává vyhlášky a nařízení vlády, řídí stát; a prezidentským úřadem, který reprezentuje zemi navenek, jmenuje soudce, vyhlašuje referendum, má právo veta a amnestie a zajišťuje chod ústavních orgánů. **Moc soudní** (tzv. justice) je reprezentována soudy, vykládá a posuzuje zákony a interpretuje právo.

Mimo tyto tři pilíře dělby moci se často uvádí také **čtvrtý neoficiální pilíř**, kterým jsou v demokratické společnosti **veřejnoprávní média** (známá též jako média veřejné služby). Veřejnoprávní média mají právně definovaný rozsah a povinnosti svého působení. Jsou financována z veřejných peněz prostřednictvím koncesionářských poplatků, které má povinnost platit každá domácnost. (zdroj) Vyznačují se pluralitou a nezávislostí. Exekutiva nemá nástroje pro přímé ovlivňování fungování veřejnoprávních médií. Prvním médiem veřejné služby je od roku 1922 britské BBC. V Česku je to Česká televize, Český rozhlas a Česká tisková kancelář. Funkci veřejnoprávních médií na Slovensku plnila do konce června 2024 RTVS. Více zmiňujeme výše. Naproti tomu státní média finančně a organizačně podléhají přímo vládě daného státu. Nemůže tak být garantována jejich nezávislost. Jako příklad státního média můžeme uvést Československý rozhlas, k jehož zestátnění došlo v roce 1948. Jednalo se tak o propagandistický nástroj Komunistické strany Českosloven-

ska, který podléhal cenzuře. V současné době sledujeme v Evropě tendence o diskreditaci, či dokonce likvidaci veřejnoprávních médií (Maďarsko, Polsko, Slovensko), což může vést k narušení demokracie v daných zemích. (zdroj)

Paralelně s narušováním čtvrtého pilíře dochází k nárůstu vlivu **dezinformačních a konspiračních médií**. Na různých místech po světě můžeme sledovat iniciativy mající za cíl ovlivnit veřejné mínění ve prospěch určitých politických zájmů. Jednou z prvních takových velkých kauz byla kauza Cambridge Analytica, tato společnost skoupila od Facebooku osobní data uživatelů, aby je využila k cílenému ovlivňování voličů ve prospěch odchodu Velké Británie z Evropské unie skrze sociální sítě, nebo během amerických prezidentských voleb v roce 2016 ve prospěch Donalda Trumpa. I v roce 2024 FBI na území USA odhaluje struktury financování krajně pravicových influencerů Ruskem za účelem ovlivnění prezidentských voleb. (zdroj) Vedení **hybridní války** můžeme sledovat i v Česku a na Slovensku. Z výzkumu Sociologického ústavu Slovenské akademie věd, který se zabývá fenoménem konspiračních teorií v zemích V4 (Slovensko, Česká republika, Maďarsko, Polsko) vyplývá, že Slovensko je mezi zeměmi V4 nejvíce náchylné k propadnutí dezinformacím. Tím se slovenští voliči stávají náchylnější k podlehnutí ruskému vlivu.

3.2.1 Podněty k diskuzi

Ve filmu uvidíme, že ke zvolení Zuzany Čaputové do prezidentského úřadu dojde v rámci **přímé volby**. Na Slovensku se prezidentské přímé volby konají již od roku 1999. Do té doby byl/a prezident/ka navrhován/a a volen/a Národnou radou Slovenskej republiky.

Zamyslete se se studenty nad rozdíly mezi volbou prezidenta/tky zastupiteli občanské společnosti (např. poslanci) a přímou volbou. Ovlivnilo zavedení přímé volby postavení prezidenta/ky? Pokud ano, jakým způsobem? Jaké jsou podle studentů atributy dobrého prezidenta?

V dokumentu Prezidentka sledujeme fungování slovenského státu z pohledu prezidentského úřadu v letech 2019 až 2024. Dokumentární tým mohl pozorovat zblízka každodenní jednání, postoje, názory, řešení situací i osobní zpovědi hlavy státu, při kterých docházelo k **interakci mezi jednotlivými pilíři demokracie** – vyslovení nedůvěry vládě a s ní související přijímání demise premiéra, jmenování premiéra, proces amnestie, soudní proces s Marianem Kočnerem apod.

Diskutujte se studenty nad významem dělby moci. Proč je podle vás důležité, aby na sobě byly jednotlivé pilíře demokracie nezávislé? Jaké dopady by mohlo mít narušení jejich nezávislosti či rovnováhy mezi nimi? Vyzvěte studenty, aby našli nějaký příklad narušování právního státu v soudobé politice některého z evropských států.

Jedním z nejzajímavějších momentů filmu je scéna posuzování návrhů na **amnestii**. Prezidentka Zuzana Čaputová přijímá návrhy na amnestii a společně se svým poradním týmem je konzultuje. Můžeme tak slyšet její myšlenkové pochody – věcné posouzení jednotlivých případů, ale i úvahy nad rolí prezidenta/ky prostřednictvím institutu amnestie (zazní zde názor, že prezident by skrze nástroj amnestie neměl nahrazovat „špatnou legislativu“). Jsme tak svědky reflektování role prezidentské (moci výkonné) ve vztahu k legislativě (moci zákonodár- né) a moci soudní (justici).

Diskutujte se studenty nad významem institutu amnestie v demokracii. Myslíte, že může být udělování amnestií problematické? Pokud ano, proč? Věděli jste, že se francouzští prezidenti od roku 2007 zřekli možnosti amnestie udělovat? Proč myslíte, že se tak rozhodli? Zuzana Čaputová ve filmu vyjadřuje názor, že amnestie nemůže kompenzovat špatnou legislativu – co ji k tomuto názoru podle vás vede?

Dalším zajímavým momentem, ve kterém Zuzana Čaputová reflektuje svou roli a svůj **vliv na společenský a legislativní vývoj** na Slovensku, je scéna, ve které vyjadřuje soustrast a podporu majiteli kavárny Tepláreň, ve které v únoru 2022 došlo k homofobně motivované dvojnásobné vraždě. Zuzana Čaputová vyjadřuje svůj pocit bezmoci a klade si otázku, zda toho pro LGBTQ+ komunitu dělá dost, zda toho nemůže dělat víc a zda dělat víc znamená provokovat „druhou stranu“ a dávat jí záminku.

Zamyslete se se studenty nad principem prosazování zákonů ve vztahu ke společenské náladě. Mají se zákony řídit názorem většiny společnosti? Jaký význam ve společnosti hraje prosazování zákonů chránících práva menšin? Na jakém principu funguje zastupitelská demokracie? A jaký druh zákonů, myslíte, není možné projednávat v referendu a proč?

V dokumentu se setkáváme s fenoménem konspirací a dezinformací. Uvidíme například, že je Zuzana Čaputová politickými protivníky označována za „americkou agentku“. Jedním z úkolů **veřejnoprávních médií** je důkladné ověřování informací a objektivita, a tedy

aby v dnešní době působila jako věrohodná protiváha dezinformačních médií.

Zamyslete se se studenty, jaký je rozdíl mezi médii veřejné služby a státními médii. Nechte studenty, aby společně vymysleli definici médií veřejné služby a definovali principy, na kterých stojí a padají.

Evropské státy, které byly v minulosti součástí sféry vlivu Sovětského svazu, jsou dnes pod velkým tlakem proruských **dezinformačních aktivit**. O to důležitější je kvalitní mediální výchova na školách. Zatímco ve Finsku se děti již osm let učí kriticky pracovat s médii, v Česku se **mediální gramotnost** často vyučuje pouze jako průřezové téma v jiných předmětech. Edukativní činnost ale mimo školní zařízení rozvíjejí také soukromé firmy jako Google, ta i v Česku testuje tzv. metodu prebunkingu, která vysvětluje, jak dezinformace fungují. ([zdroj](#))

Setkáváte se ve svém okolí s dezinformacemi či konspiracemi? Pokud ano, kde? Na sociálních sítích, v rodině, mezi přáteli? Myslíte si, že dokážete rozeznat dezinformace? Kdo je podle vás nejvíce náchylný k tomu podlehnout dezinformacím a proč? Zamyslete se, jak se s fenoménem dezinformací v dnešní době dá bojovat? Co pro boj proti dezinformacím můžete udělat vy sami?

DEZINFORMACE PODROBNĚJI

SITUACE V ČESKU

České dezinformační weby zveřejnily za rok 2021 téměř 200 000 článků, což představuje nárůst o 6 % oproti předchozímu roku. Zároveň klesá počet lidí, kteří si věří, že jsou schopni rozpoznat dezinformace – letos se takto vyjádřilo pouze 56 % Čechů oproti 67 % v roce 2018. Tento pokles nemusí nutně znamenat pokles mediální gramotnosti, ale spíše větší kritičnost k médiím. Česká republika se v rámci mediální gramotnosti umístila na 19. místě z 35 evropských zemí, přičemž na Slovensku, kde si 70 % obyvatel věří ve své schopnosti rozpoznat dezinformace, se umístili na 22. místě.

V Česku působí 46 prokremelských dezinformačních webů, které stále zvyšují svou aktivitu a snaží se napodobovat seriózní média. Například web CZ24 News dosahuje měsíčně pěti milionů návštěvníků.

Iniciativy jako „Klíče k médiím“ se snaží nedostatečnou mediální výchovu řešit prostřednictvím edukativních videí a materiálů pro pedagogy.

3.3 TÉMA: EMOCE A ŘEČ TĚLA VE FILMU

K tomu, abychom porozuměli druhému člověku, nejčastěji používáme **verbální komunikaci** – jazyk, řeč. Kromě verbální komunikace máme ale také **neverbální komunikaci**. Jedná se o typ komunikace, ke které nepoužíváme slova, ale veškeré ostatní prostředky: **intonaci hlasu, hlasitost, rychlost řeči, pauzy mezi slovy (paralingvistické prostředky) nebo gesta, mimiku, držení těla, vzhled (extralingvistické / mimořečové prostředky)**. Mimořečové prostředky, někdy užívané vědomě, jindy nevědomě, jsou důležité pro pochopení toho, co si lidé, se kterými vstupujeme do komunikace, myslí, nebo co cítí. Ačkoliv se to nezdá, tak **účinek** našeho mluveného projevu nejvíce závisí na řeči těla (55 %), potom na intonaci a hlasu (38 %) a teprve nakonec na obsahu toho, co říkáme (7 %). Zdroj: BRUNO, Tiziana a ADAMCZYK, Gregor. Řeč těla: jak rozumět signálům řeči těla a cíleně je používat. Praha: Grada, 2013, s. 16.

Z toho vyplývá, že je-li náš projev monotónní, držení těla toporné, pravděpodobně nikoho nezaujme. Naopak, doprovázíme-li projev gesty, hrajeme-li si s intonací hlasu, důrazem, pauzami, šance zaujmout posluchače je vyšší.

Naše nonverbální komunikace vyjadřuje emoce, které si neuvědomujeme, nebo které se snažíme neprojevat – v zájmu toho vypadat silní. Řeč těla je často nevědomá a spontánní. To, jak dobře dokážeme naše emoce vnímat a komunikovat u sebe a ostatních, je otázkou dovednosti, které se říká *emoční inteligence*. Emoční inteligence se dá trénovat a zlepšovat.

Protagonistkou filmu *Prezidentka* je Zuzana Čaputová, prezidentka Slovenské republiky úřadující v letech 2019 až 2024. Tu sledujeme v různých situacích – během veřejného vystupování, na interních poradách týmu či při soukromých zpovědích. Ve filmu sledujeme různá vyjednávání, řešení konfliktů či jinou komunikaci. Skrze její nonverbální komunikaci pozorujeme, jak interaguje se světem kolem.

Ve filmu sledujeme Zuzanu Čaputovou a její spolupracovníky, politiky, vysoké hodnostáře, běžné občany i novináře. U všech můžeme pozorovat, jak jejich gesta či mimika ovlivňují to, jak je nám daná postava sympatická nebo nesympatická. Jestli s nimi soucítíme, nebo naopak vůči nim cítíme averzi. Na základě toho je poté považujeme za kladné nebo záporné postavy. Film využívá emocií pro vtažení diváka do děje. U dokumentárního filmu nejsou tyto emoce tolik nahané, inscenované. Přesto jejich dopad můžeme jako divák na sobě pozorovat. Můžete pozorovat, jak s takovým emočním vta-

žením pracuje dokumentární film. Všimněte si kamery na začátku při zvolení do funkce prezidentky. Zde cítíme třeba očekávání. Při proslovech to může být emoce důvěry. Při sledování scény protestu či skandujícího davu to může být emoce strachu, obava o vlastní bezpečnost, o bezpečnost ostatních při napadení Ukrajiny Ruskem. Naopak se Zuzanou Čaputovou můžeme soucítit při strastech a starostech o zdraví její dcery nebo prožívání smrti jejího otce, které v nás mohou vyvolat emoci smutku.

Základní emoce, které se u lidí vyskytují nezávisle na odlišných kulturách, i když jejich projevy mohou být odlišné, jsou: strach, hněv, radost, smutek, důvěra, znechucení, překvapení, očekávání. Jsou to emoce, se kterými máme zkušenosti z běžného fungování v lidském kolektivu. Zároveň jsou emoce značně podmíněné společenskými normami a jejich prožívání a ukazování může ovlivnit fungování jedince ve společnosti.

3.3.1 Náměty k diskuzi

- K čemu jsou pro nás emoce dobré? Můžeme mít nějaký užitek z jejich prožívání a projevoování?
- Jakou emoci si vybavíte jako nejsilnější po zhlédnutí filmu? Byl v něm nějaký moment, který vás oslovil?
- Čím můžete podpořit někoho nejistého, smutného, prožívajícího těžké chvíle? Viděli jste ve filmu ukázkou takové podpory? Kdy? Jak se to projevovalo?
- Zdá se vám, že Zuzana Čaputová projevuje emoce hodně nebo málo? Co byste očekávali od hlavy státu?
- Zaznamenali jste v průběhu filmu pocity nenávisti a zloby? Co je způsobilo?

Diskuze:

- Když jste nervózní, třeba před zkoušením, pociťujete nějaké fyzické projevy? Například únava, bolest břicha, opakované mechanické fyzické pohyby – chození z místa na místo, pročesávání vlasů?
- Máte nějaký svůj vlastní trik, který vám pomáhá se zklidnit? Podělte se o něj s ostatními.
- poznámka od autorky: Mně například pomáhá zklidnit dech. Toho docílím tak, že vydechnu tak dlouho dokud poklidně počítám do 6, nadechnu se na počítání do 4. Je to nutné opakovat několikrát dokola, ale může to pomoci při nástupu panického záchvatu nebo úzkosti.
- V situaci, kdy jste nervózní, pomůže vám to někomu sdělit? Pomáhá vám podpora od někoho blízkého? Třeba objetí, vyslechnutí? Stává se vám, že zajíždáte nervozitu jídlem, nebo naopak nejíte vůbec?

3.5 MANUÁL K PRACOVNÍM LISTŮM

3.5.1 Pracovní list Tři nebo čtyři pilíře demokracie?

POMŮCKY: propiska, pracovní list pro jednotlivce či do dvojice

Po zhlédnutí dokumentu Prezidentka nabídněte pracovní list do dvojice či jednotlivcům. Navažte z předchozích hodin tématem státu, ústavy, demokracie na hlavní téma dělbu státní moci. Představte tři pilíře demokracie – exekutiva, legislativa, justice. Nechte studenty zamyslet se, které z těchto pilířů moci se objevují ve filmu. Položte otázku, proč je důležité, aby tyto pilíře na sobě stály nezávisle, a k čemu by porušení jejich rovnováhy a nezávislosti mohlo vést?

Studenty nechte pracovat samostatně s vymezeným časem v rámci jejich možností (2–5 minut na zodpovězení úkolu). Následně jejich odpovědi po každém úkolu v pracovním listu společně zrekapitulujte. Různé odpovědi můžete mezi sebou porovnat, klást autorům doplňující otázky.

3.5.2 Pracovní list Emoce a řeč těla

POMŮCKY: propiska, pracovní listy pro každého žáka*–kyni, hlasovací karty (Příloha 3) (pro každého žáka/yni od každé karty jeden kus)

Po zhlédnutí dokumentu Prezidentka se v tomto pracovním listu zaměříte na emoce a neverbální komunikaci. Otázky a probíraná témata mohou být osobní. Odpovídat nahlas před třídou by tedy mělo být dobrovolné.

Nápad na cvičení do hodiny:

Stereotypy:

Zkuste najít a vyjmenovat co nejvíce stereotypů a norm ohledně projevoování emocí. Vypište si je na tabuli. Jsou spíše negativní (ve smyslu „nedělej to“) nebo pozitivní (podpora v prožití emocí)? Nechte třídu pomocí hlasovacích kartiček hlasovat o jednotlivých stereotypech – souhlasí/nesouhlasí/neví. Můžete je nechat hlasovat i o tom, zda-li jsou jednotlivé stereotypy důležité, nebo naopak jestli jsou takové, které by se už dál neměly společností šířit.

Živé obrazy:

Vyberte si jednu ze scén z obrázků (obrazová příloha 4) a přetvořte do živé scény. Použijte nábytek, vžijte se do rolí jednotlivých vyobrazovaných postav, zaujměte jejich pozici a gesta. Pořídte fotografii dané situace ze stejné pozice i vzdálenosti jako na obrázcích výše. Vystřídejte se.

Zreflektujte pomocí otázek: Jak vám gesto bylo příjemné? Zkusili jste do něj vložit emoci, zážitek? Když jste byli foceni, jak jste se cítili?

4/ INFORMACE O PROJEKCI

Školní projekce filmu za zvýhodněné vstupné ve vámi zvoleném termínu objednávejte pro kina: Aero, Přítomnost (Praha 3), Světozor (Praha 1), Bio Oko (Praha 7) na kontaktu:

LADA ŽABENSKÁ, +420 770 124 558
info@skolniprojekce.cz

V ostatních případech školní projekci za zvýhodněné vstupné objednávejte přímo u svého místního kina, které vám projekci rádo zařídí.

DISTRIBUCE:

Prezidentka ve filmu distribuuje v České republice společnost Aerofilms. Pokud chcete zařadit tento film do programu svého kulturního zařízení, kontaktujte

RADEK RUBÁŠ, +420 777 161 402
program@aerofilms.cz

V případě potřeby pomoci s aktivitami, které se dotýkají zejména Filmové a audiovizuální výchovy, je vám k dispozici Aeroškola:

MARTIN PEROUTKA, + 420 702 075 417
martin.peroutka@aeroskola.cz

Autorky:

Eliška Vondrušková
Anna Vybíralová
Veronika Zavřelová
Lada Žabenská

5/ PŘÍLOHY

PŘÍLOHA 1 - TŘI NEBO ČTYŘI PILÍŘE
DEMOKRACIE?

PŘÍLOHA 2 - EMOCE A ŘEČ TĚLA

PŘÍLOHA 3 - HLASOVACÍ KARTY

PŘÍLOHA 4 - OBRAZOVÁ PŘÍLOHA